

Planeta Lem instytucją kultury współprowadzoną przez miasto i ministerstwo

2023-10-16

11 października w Krakowie został podpisany list intencyjny w sprawie podjęcia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego współprowadzenia z Gminą Miejską Kraków instytucji kultury pod nazwą Centrum Literatury i Języka Planeta Lem.

Podczas spotkania w Krzysztoforach – oddziale Muzeum Krakowa list intencyjny podpisali minister kultury i dziedzictwa narodowego Piotr Gliński oraz prezydent Krakowa Jacek Majchrowski.

Powstanie Centrum Literatury i Języka Planeta Lem to wypełnienie najważniejszego zobowiązania Krakowa zawartego w aplikacji o nadanie miastu tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie literatury. Program ten został wypracowany wspólnie ze środowiskiem literackim Krakowa. O powstanie instytucji skupiającej najważniejsze aktywności literackie miasta zabiegają od lat środowiska literackie Krakowa, w tym pisarze, środowiska wydawnicze, członkowie Rady Honorowej Krakowa Miasta Literatury UNESCO, przedstawiciele Rady Języka Polskiego i koalicja polskich językoznawców reprezentowana przez Fundację na rzecz Muzeum Języka Polskiego. Model funkcjonowania instytucji nawiązuje do podobnych inicjatyw w sieci Miast Literatury UNESCO z całego świata.

Podpisany list intencyjny daje podstawy do podjęcia działań formalnych umożliwiających utworzenie samorządowej instytucji kultury, do której współprowadzenia przystąpi ministerstwo. Instytucja powstanie poprzez wyodrębnienie części zadań literackich ze statutowego zakresu dotychczasowego operatora programu Kraków Miasto Literatury UNESCO – KBF. Kadre nowej instytucji stanowić będzie część zespołu KBF kontynuująca i rozwijająca testowane wcześniej formaty wydarzeń literackich oraz zajmujących się procesem inwestycyjnym i funduszami. W rozwoju instytucji, w tym powstaniu nowych wystaw stałych, wsparcia będzie udzielał zespół zewnętrznych projektantów. Wyodrębniona, nowa instytucja kultury będzie wzmacniać specjalizację tego obszaru kreatywnego, sprawne przeprowadzenie kolejnych etapów inwestycji i zwiększać możliwości pozyskania funduszy unijnych z programów Funduszy Europejskich na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027.

Planeta Lem będzie pierwszym w Polsce wielofunkcyjnym centrum literackim o profilu edukacyjno-społeczno-wystawienniczym. Docelowo instytucja będzie działać w zlokalizowanym na krakowskim Zabłociu obiekcie przy ul. Na Zjeździe 8, który będzie składał się ze zrewitalizowanego budynku historycznego Składu Solnego z 1787 r., dobudowanej bryły nowego budynku we wschodniej części terenu inwestycji oraz ogrodu. Obecnie budynek znajduje się w zarządzie KBF, a użytkują go między innymi środowiska artystyczne, dla których miasto przewiduje relokację i znalezienie nowych miejsc.

Architektura nawiązująca do patrona

Zlokalizowany nieopodal bulwarów wiślanych obiekt będzie łączyć potencjał społeczny trzech

dzielnic: Zabłocia, Podgórze i Kazimierza, a ze względu na bliskość stacji kolejowej Zabłocie – będzie skomunikowany z całym miastem i regionem. Jego architektura powstała w harmonii z otoczeniem i bogatym w dziedzictwo kontekstem miejsca. Leży w bliskości placu Bohaterów Getta i wyrazistej bryły Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora CRICOTECA. Znajduje się też blisko Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK oraz muzealnych oddziałów: Fabryka Emalia Oskara Schindlera i Apteka Pod Orłem. Niedawno uruchomiona kładka rowerowa łączy obiekt dawnego Składu Solnego z tętniącym życiem artystycznym Kazimierzem.

Proces tworzenia instytucji ma niemal dziesięcioletnią historię. Jego najważniejszym elementem było przeprowadzenie międzynarodowego, dwuetapowego i realizacyjnego konkursu architektoniczno-urbanistycznego na projekt Centrum Literatury i Języka Planeta Lem, którego zwycięzcą została ceniona pracownia architektoniczna JEMS Architekci Sp. z o.o.. Firma w przeszłości zrealizowała między innymi Halę Koszyki w Warszawie czy Bibliotekę Raczyńskich w Poznaniu.

Realizacja inwestycji

W latach 2016-2023 pozyskano wszelkie niezbędne dokumenty dotyczące planowanej inwestycji (dokumentację projektową, opinie i ekspertyzy oraz opracowano mapę i założenia funkcjonalno-użytkowe dla potrzeb wykonania dokumentacji adaptacji terenu i budowy dawnego Składu Solnego na Centrum Literatury i Języka). Aktualnie miasto dysponuje pełną dokumentacją projektową oraz pozwoleniem na budowę. Dotychczasowy koszt poniesiony przez gminę to 6,7 mln zł. W przypadku pozyskania finansowania zewnętrznego instytucja mogłaby zaprosić do Planety Lem w Składzie Solnym na przełomie 2028/2029 roku.

Lem, literatura, język, komunikacja

Centrum Literatury i Języka Planeta Lem będzie ośrodkiem działań i programów o charakterze literackim, językowym i kreatywnym, związanym z twórczością literacką, wydawniczą i innymi mediami, w jakich uobecnia się dziś literatura (komunikacja, technologie cyfrowe i rozmaite formy wykorzystania języka).

Od lat funkcjonujący w strukturach KBF zespół programowy Kraków Miasto Literatury UNESCO testuje i rozwija formaty i wydarzenia, które przygotowują publiczność literacką do przyszłych funkcji tego miejsca. Takie wydarzenia i programy realizowane są we współpracy z licznymi partnerami zewnętrznymi w tym m.in. z wydawcami, tłumaczami, rynkiem filmowym, gamingowym, instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

W obszernych przestrzeniach wystawienniczych znajdzie się nawiązująca do twórczości patrona wystawa stała tworzona przez zespół kreatywny pod kierunkiem Jacka Dukaja i Krzysztofa Noworyty, a także ekspozycje poświęcone najważniejszemu zjawiskom literackiego Krakowa.

Centrum literackie w Składzie Solnym będzie jednocześnie pierwszym w kraju miejscem poświęconym nowoczesnej refleksji lingwistycznej, rozwojowi translacji, komunikacji i technologii komunikacyjnych. Realizację Centrum zgodzie poparły Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN oraz wszystkie liczące się środowiska językoznawcze w Polsce. W częściach otwartych Planety Lem znajdzie się wystawa poświęcona fenomenowi języka (ze szczególnym

uwzględnieniem polszczyzny i jej odmian i dialektów), a w programie placówki istotne miejsce zajmie edukacja językowa, laboratoria tłumaczy i cykl wydarzeń specjalistycznych i popularyzujących wiedzę o języku.

Wielofunkcyjne wnętrza Planety Lem będą dogodnym miejscem organizacji festiwalu, warsztatów i spotkań literackich, całorocznych programów edukacji językowej i literackiej. Dodatkowo obiekt będzie wyposażony w nowoczesną mediatekę wraz z pracownią multimedialną, laboratoriami książki cyfrowej i mówionej, czytelnię, kawiarnio-księgarnię oraz przestrzeń coworkingową zaplanowaną jako miejsce interakcji i kreatywnej współpracy różnorodnych środowisk literackich.

Funkcje społeczne

Budynek pozbawiony ogrodzenia i barier przestrzennych będzie w pełni dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami. Planeta Lem ma być też miejscem integracji społecznej mieszkańców Krakowa. Przestronna mediateka i jej funkcjonowanie wypracowane zostaną z Biblioteką Kraków. Dostęp do codziennej prasy i katalogu podręcznego będzie istotną przestrzenią włączającą osoby starsze i młodzież pobliskich szkół.

Planeta Lem wraz z przyległym ogrodem stanie się zieloną enklawą wypoczynku i rekreacji w silnie zurbanizowanej, przemysłowej dzielnicy Zabłocie. Budynek i jego funkcje zaprojektowane zostały z uwzględnieniem wszystkich dostępnych współcześnie rozwiązań ekologicznych i energooszczędnych.

Główna wystawa ma mieć biletowany charakter, co będzie stanowić istotną część modelu finansowania przyszłego miejsca. Pozostałe elementy programu i usługi dla społeczności mają być w większości nieodpłatne.

Patron Planety Stanisław Lem

Stanisław Lem był jednym z najwybitniejszych pisarzy polskich XX wieku. Jego twórczość łączy pokolenia i cieszy się stałym zainteresowaniem czytelników. Lem jest też jedną z najsilniejszych marek polskiej kultury za granicą. Jego nazwisko rozpoznawalne jest na każdym kontynencie. Ma na koncie 35 mln sprzedanych książek przetłumaczonych na 45 języków. Był kandydatem do literackiej Nagrody Nobla. Znane są też filmowe adaptacje jego dzieł w reżyserii Stevena Soderbergha czy Andrieja Tarkowskiego.

Stanisław Lem jak mało która postać doskonale łączył (i łączy nadal!) świat kultury ze światem nowych technologii. W jego dziełach możemy odkryć wiele punktów stykowych z naszą rzeczywistością, która w ostatnich latach doznała przyśpieszenia nieznanego wcześniej w historii ludzkości, adaptując kolejne rozwiązania rodem z literatury science-fiction. Pisarz stawiał pytanie o miejsce człowieka w rozwoju nowych technologii. Wiele z jego technologicznych intuicji i literackich wynalazków, takich jak: sztuczna inteligencja, wirtualna rzeczywistość, druk 3D, Internet, tablety, audiobooki to dziś część naszej rzeczywistości. Obawy pisarza związane z rozwojem cywilizacyjnym, na przykład dotyczące katastrofy klimatycznej, przeludnienia czy problemów z odróżnieniem prawdy od fikcji, są dzisiaj jednymi z głównych tematów w debacie publicznej.

Planeta Lem będzie nawiązywać do tematów podejmowanych w twórczości patrona i jego literackich spadkobierców, a jednocześnie zajmować się działaniami na rzecz zwiększenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa.

Zgodnie z polityką kulturalną

Powstanie tej instytucji kultury jest odpowiedzią na potrzeby miasta i wyzwania współczesności, a także wpisuje się w politykę kulturalną państwa. Idea Centrum Literatury i Języka jest zakorzeniona w kulturowym dziedzictwie Polski, nie tylko literackim, ale także językowym – będzie opowiadać o języku i jego przemianach jako o podstawowym narzędziu narodowej tożsamości.

Planeta Lem ma szansę stać się symbolem nowoczesnego miasta oraz społeczeństwa i ważnym punktem Krakowa dla turystyki edukacyjnej i kulturowej. W historycznym Składzie Solnym ma powstać centrum literackie o międzynarodowym znaczeniu i miejsce budowania wizerunku Polski i Krakowa – miasta literatury UNESCO – w oparciu o jedną z najsilniejszych marek polskiej kultury, jaką jest Stanisław Lem.

Honoris Gratia za wspieranie kulturalnej roli Krakowa

Podpisanie listu intencyjnego w sprawie współprowadzenia Planety Lem było połączone z wręczeniem odznaczenia Honoris Gratia Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotrowi Glińskiemu. W uzasadnieniu zwrócono uwagę, że w okresie kadencji Piotra Glińskiego jako ministra właściwego ds. kultury krakowski świat artystyczny obfitował w inwestycje, budowy i modernizacje, takie jak m.in.: adaptacja zabytkowej siedziby Muzeum Fotografii, nowe skrzydło dla Domu Utopii przy Teatrze Łaźnia Nowa, modernizacja Pałacu Krzysztofory oraz siedziby Muzeum Inżynierii i Techniki, rozbudowa i modernizacja kina „Światowid” na potrzeby Muzeum Nowej Huty. Z pomocy ministerstwa korzystały też miejskie orkiestry - Sinfonietta Cracovia i Capella Cracoviensis. Także realizacja powstającego Krakowskiego Centrum Muzyki nie byłaby możliwa bez istotnego wsparcia MKiDN.

To przykłady wsparcia dla miejskich instytucji kultury. MKiDN w ostatnich latach wsparło także krakowskie instytucje i przedsięwzięcia nieprowadzone przez miasto, takie jak m.in. prace w Muzeum Czartoryskich, zakup Hotelu Cracovia pod nowy oddział Muzeum Narodowego, budowa siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie, modernizacja Starego Spichlerza na potrzeby Muzeum Wyspiańskiego, powiększenie Skarbcza Koronnego na Wawelu, zakup i przystosowanie budynku na nową siedzibę Wydziału Architektury Wnętrz i Wydziału Grafiki ASP czy konserwacje w bazylice Mariackiej. Wszystkie te działania stanowiły docenienie roli Krakowa jako ważnego ośrodka polskiej kultury.

Pozostałe informacje na stronie internetowej: planetalem.pl.

Broszura z informacjami [\[PDF\]](#).